

آن وقت همان کسانی که برخلاف شما اقدامات می کنند خود ملت حتی پیره زنها اصول آنها را بر می اندازند پس بدون جبن وترس باید قدم برای این اصلاحات برداریم . خصوصا مجازات و مجا که یکی از اصلاحات لازمه اجتماعی اصلاح مطبوعات است -- مطبوعات بزرگترین خطیب پرورش اخلاق ما مطبوعات بهترین وسیله انتشار علوم و معارف . مطبوعات که اساس آزادی اوبزرگترین اساس مشروطیت و حکومت ملی است آیا هیچ می دانید مطبوعات برای چه آنقدر دارای مقام بلند است فقط بجهت اینکه خطیبی است که می تواند صدایش را بتمام نقاط این مملکت برساند مطبوعات بهترین وسیله نشر معارف علوم است اگر قیافه مطبوعات از این حقیقت منصرف شد و یک قیافه نشر مفاسد بخود گرفت آیدار جامعه بازهمان مقام ارجمند برایش می ماند؟ خیر نتیجه موجودیت یک عده از مطبوعاتی که لیاقت نشر محاسن اخلاقی را ندارند این است که سایر مطبوعات عالی را هم محو و معدوم میکنند روزنامه نگاری در مملکت ما یکی از آن کارهایی شد که وقتی دست شخصی از همه کارها در مملکت کوتاه می شود فکر میکند که برود یک روزنامه تاسیس کند و آنرا وسیله ارتزاق خود قرار دهد این یگانه راه نشر معارف است که برای ما مانده آنرا هم باین ترتیب خراب می کنیم ما می دانیم مطبوعات دارای مقام بلندی هستند و باید حافظان این مقام باشیم و نگذاریم که عده اشخاص نالایق داخل در این دایره شوند زیرا که آنوقت استفاده از لایق هم نمیشود کرد (گفتند صحیح است) پس باید یک قانونی وضع کرد که حیثیت مطبوعات محفوظ بماند و مطبوعات آنطوریکه باید بتواند عرض اندام کند کسیکه نمی تواند خطیب معارف و علوم بشود کسیکه نمی تواند منادی اصلاحات بشود روز نامه ننویسد ضرورت ندارد که روزنامه نویس شود بمجرد اینکه انسان توانست یک مقدار کاغذ و خرج طبع یک روزنامه را تهیه نماید بهر وسیله که هست یک امتیاز گرفته و روزنامه چاپ میکند و یک چیزهایی می نویسد که اسباب تنفر جامعه میشود این یکی از مفاسدی است که ما باید جلوگیری کنیم ما موظف هستیم و ناچاریم حتما از این امور جلوگیری کنیم کسی که میخواهد منادی اصلاحات بشود خودش باید حس اصلاح داشته باشد برای اینکه حفظ حقوق را بکند نه اینکه متوسل بیک سنخ حرفهایی که خارج از حدود اخلاق است بشود ولی متاسفانه امروز بسکه جماعت را عادت داده اند میگویند فلان نمره روزنامه را خوانده اید یا خیر؟ امروز یک نمره عجیبی طبع شده هیچ چیز برای هیچکس باقی نگذاشته است این وقتی است که میخواهند تعریف او را بکنند این خیلی بدبختی است البته یک کسی که سرمایه علمی نداشته باشد و نخواهد چیزی بنویسد و آنهم وسیله ارتزاق او باشد باید همینطور هم باشد امانه آن کسی که نویسنده است و دارای مقام عالی است هیچوقت از دائره زبینه مطبوعات خارج نشده حیثیت مطبوعات را حفظ می کند از این جهت باید قانونی وضع کرده که شرافت و حیثیات مطبوعات را

حفظ کند یکی از چیزهایی که فوق العاده لازم است اصلاحات اخلاقی است هیچ متوجه شده ایم که بواسطه مفاسد اخلاقی روز افزون که در پایتخت مملکت اینهمه زیاد است چه بلاها و بدبختی ها بر جامعه نازل شده است و همچنین مناهای و منکرات روز افزون آیا نتیجه اشاعه این منکرات و مناهای چیست تنزل نسل - وجود امراض - بدبختی های فوق العاده - فلاکت - رفتن سرمایه فقیر شدن تمام افراد و بدون اینکه ملتقت باین مفاسد باشیم روز بروز زیاد می شود باید از حکومت درخواست کرد جلوگیری از این مفاسدیکه روح ایرانی را فاسد کرده بکند تا اقلا یک محسنات اخلاقی ثابت بماند یکی از اصلاحات لازمه اصلاحات اقتصادی است که مجبوریم فدا کاری کنیم و بازواید زندگانی مخالفت نمائیم - زواید زندگانی کهرها را خنم کرده و بکنی ملت را نیست نموده است زواید زندگانی است که زندگانی را بقر و فاقد کشانده است و الان می بینیم روز بروز روباز دیاد است البته وقتی که زندگانی مشرقی زندگانی رقابت است وقتی که می بینید هم دوش خودش دارای اسباب زینت است دیگری هم عقب آن میرود زواید زندگانی این مملکت را خراب کرده و اعضاء ادارات را بدزدی و ادار کرده است برای اینکه محتاج بزوائد زندگانی هستند این زواید تاجر و کاسب را از اعتبار انداخته است باب معاملات را مسدود کرده. این زواید روز افزون همان زوایدی است که ملل متمدنه دنیا ازورود به مملکت خودشان جلوگیری کرده و بار میکنند بطرف دول مشرق مخصوصا بایران پس باید مردم را از لوکس و زوائد کمرشکن حفظ کرد. اما مسئله اصلاحات اداری که بنظر بنده رسیده است ولی اگر آقای رئیس و آقایان مایلند به تنفس بنده عرضی ندارم والا اگر میل ندارید بنده حاضر عرایض خود را تمديد دهم .

نایب رئیس - برای اینکه بقیه نطق آقای حاج آقا را بدون خستگی استماع بفرمائید اگر بطوریکه آقای حاج آقا میفریند موافقت داشته باشید بقیه نطق آقای حاج آقا بماند برای بعد از تنفس یا در جلسه دیگر مخالفی نیست (بعضی تصدیق کردند) .

حاج آقا - برای بنده فرقی نمیکند هر وقت آقایان اجازه بدهند بنده حاضرم (در این موقع آقایان نمایندگان از مجلس خارج شده و پس از نیم ساعت مجددا جلسه تشکیل گردید)

نایب رئیس - آقای حاج آقا بفرمایند (اجازه نطق)

حاج آقا - چون عرایض بنده زیاد مانده و نیم ساعت هم از ظهر گذشته است و مجلس را ختم میفرمایند از این جهت بنده بقیه عرایض خود را برای جلسه آتی می گذارم ولی قبل از اینکه جلسه ختم شود عرض می کنم که اظهار عقیده بنده راجع بزمامداران ایام قنرت کرده ام این موجب سوء تفاهم شده و همچو تصور فرمودند که بنده تمام زمامداران را در عرض هم وظیفه ناشناس و غیر عامل بوظایف خود می دانم نه این طور نبوده و در پیشگاه عمومی هم این مطلب واضح است

که بیکسخت از زمامداران کاملا وظیفه شناس و عامل بوظیفه خود بوده اند و سابقا هم اشاره کرده ام که ملت نمیتواند بهیچ زمامداری نسبت عدم لیاقت یا خیانت بدهد مگر اینکه مجا که بشود و خیانت او معلوم شود هر کس را باید مجا که کرد کرده اگر وظیفه شناس است او را تقدیس و اگر وظیفه شناس نیست او را تقییح کرد و مکرر این را عرض کرده ام که زمامداران دوره قنرت را قبل از مجا که نباید محکوم بعدم وظیفه شناسی بدانند و جامعه هم باید آنها را بوظیفه شناسی نگاه نکنند تا آنها مجا که بشوند و نتیجه مجا که را اعلام و خدمت گذاری آنها را بملت خاطر نشان نمایند پس بدون مجا که اگر نسبتی بیکی از زمامداران داده شود گزاف و بیهوده است و جامعه هم باید بدون مجا که همه را عامل بوظیفه بدانند حتی اعضاء ادارات که شاید خیلی از اعمالشان پیش مردم مکشوف باشد ولی مادام که مجا که نشده اند نباید نسبت بد به آنها داد

سید علی الملک - با استناعت زمامداران کودتا **حاج آقا** - بله اعضاء ادارات زمامدار نبوده اند .

نایب رئیس - بعضی از آقایان اجازه نطق خواسته اند آقای ملک الشراء و آقای حاج شیخ اسدالله و آقای مستشار السلطنه چون وقت گذشته است اگر موافق باشند بماند برای جلسه آتی .

مستشار السلطنه - بنده میخواستم عرض کنم که اگر آقایان مستوفی الممالک مشیر الدوله هم ساکت باشند .

نایب رئیس - عرض کردم می ماند برای جلسه آینده در خاتمه نطق آقای حاج آقا اجازه بخواهید .

حاج شیخ اسد الله - بنده عرض میکنم نباید وقت مجلس را تلف کرد برای مذاکراتی که بالاخره نتیجه ندارد باید همین امروز خاتمه بمذاکرات داده شود بنده عقیده ندارم که برای جلسه آتی بماند **نایب رئیس** - چون وقت گذشته است میماند برای جلسه آتی دستور جلسه آتی اول بقیه اظهارات آقای حاج آقا - دوم قرائت راپورت اداره مباشرت سوم تعیین کمیسیون ها در خارج - چهارم خواندن بقیه اعتبارنامه ها (گفتند صحیح است) جلسه آتی هم روز سه شنبه ساعت قبل از ظهر خواهد بود .

مجلس سه ربع ساعت بعد از ظهر ختم شد
رئیس مجلس شورای ملی

جلسه ۲۱۹
صورت مشروح مجلس روز سه شنبه ۲۵ شهری ماه حرام ۱۳۳۹ مطابق هفتم برج سنبله ۱۳۰۰

مجلس دو ساعت قبل از ظهر در تحت ریاست آقای موتن الملک تشکیل گردید صورت مجلس روز شنبه بیست و دوم ذی حجه را آقای آصف الممالک قرائت نمودند .
رئیس - نسبت بصورت مجلس اعتراضی

هست ؟
آقای سید یعقوب - بنده در آن توضیحی که آقای حاج آقا بعد از تنفس دادند عنوان خیانتی نسبت به زمامداران ندادند و نسبت به ایشان بوظیفه و عدم ایشان بوظیفه اظهار کردند چون این عنوان بود خواستم یادآوری کنم .

رئیس - بسیار خوب دیگر اعتراضی نیست (اظهاری نشد) صورت مجلس تصویب گردید دستور امروز اولاً قرائت رایورت اداره مباشرت ثانیاً بقیه نطق آقای حاج آقا ولی چون بموجب قانون اساسی و نظامنامه بعد از اذعان شدن مجلس میبایستی خطاب به پیشگاه اعلیحضرت اقدس همایونی عرض شود آن خطاب به باطلاع آقایان نوشته شده و قرائت میشود که بعد از قرائت هیئتی بحکم قرعه تعیین و بحضور اعلیحضرت اقدس همایونی مشرف شده تقدیم نمایند .

(خطابه را آقای امیرناصر بمضمون ذیل قرائت نمودند)

پیشگاه مقدس اعلیحضرت قویشوکت همایونی سلطان احمد شاه خلدالله ملکه و سلطانه مجلس شورای ملی که بتفضلات الهی و عنایات کامله حضرت ولی عصر عجل الله فرجه و توجهات خاصه ذات مقدس شاهنشاهی افتتاح یافته و نگرانیهای نمایندگان که حاصل از یک فترت ممتد و بحران طویل بود در پرتو ذات اقدس ملوکانه بامیدواریهای کامل مبدل گردیده اولوظیفه خود میدانند که در تحت تهیج عواطف شاهطلبانه و تاثیر حسیاتی که ناشی از فرمایشات شاهانه است قبل از شروع بهر کاری بابرز مراتب سپاسگذاری و تقدیم ادعیه خالصانه و حق شناسی خود را قرین مباحث ساخته دائر بودن مجلس شورای ملی را بعرض پیشگاه اقدس برسانند .

مجلس شورای ملی که اثرات حوادث وارده بر مملکت را در مرکز و ولایات مشاهده نموده و غرضی جز ترفیه حال عموم و تنسیقات صحیحه و تجدید عظمت مملکت ندارد جدا معتقد است که در سیاست داخلی و خارجی باید تشبید مبانی استقلال کامل و آزادی و حیثیت مملکت بعمل آید و باتمام وسایل ممکنه باصلاحات اجتماعی و اداری که احتیاج شدید مملکتی ایجاب مینماید شروع نمود بواسطه رعایت مقدس مقام سلطنت عظمی و ایجاد کلام از ذکر طرق اصول معروضه خود داری میشود تا انشاءالله در موقع خود مسائل معهوده را بدولت اعلیحضرت شاهنشاهی خاطر نشان کرده و اجراء آنها خواسته شود

رئیس - این لایحه بعد از آن که هیئتی معین شد در ظرف این دو روزه به پیشگاه اعلیحضرت همایونی تقدیم خواهد شد گویا از طرف آقای حاج آقا راجع بتقدیم و تأخیر دستور شرحی بمقام ریاست کتباً عرض شده بود .

رئیس - (خطابه به آقای حاج آقا) رایورت اداره مباشرت در دستور سابق قبل از نطق جنابعالی معین شده بود و چون جزو دستور امروز هم هست و نطق سرکار هم قطع شده است و تقریباً ۷۰ ساعت از آن گذشته لذا مجبوریم قرائت آن را مقدم

بداریم و گمان نمیکنم از تأخیر یکی دوساعت ضرری برسد .

حاج آقا - برای بنده فرقی نمیکنند ولسی چون در جلسه سابق رایورت اداره مباشرت که در دستور بود حاضر نبود بنده شروع به نطق کردم امروز هم فرقی نمیکنم اول رایورت اداره مباشرت را قرائت نمایم .

رئیس - رایورت اداره مباشرت حاضر است ولی قبلاً باید چند کلمه بعرض آقایان برسانم . در موقعی که بنا بود هیئت رئیسه دائمی معین شود آقای ارباب کیخسرو دوفقره رقعہ به بنده نوشتند که بعرض مجلس برسانم و مقصودشان این بود بواسطه کسالتی که دارند مجلس شورای ملی ایشانرا از مباشرت معاف نماید . بنده بجهت اینکه وجود ایشان را در هیئت رئیسه بواسطه کفایت و کاردانی که دارند خیلی لازم می دانستم از قرائت رقعہ ایشان در مجلس علنی خودداری کردم (بعضی تصدیق کردند) ولی باوجود اخفای آن مراسلات گویا بعضی از آقایان ملتفت شدند که ایشان مایل باین شغل نیستند و قبول نخواهند فرمود . باین جهت در موقع انتخاب مباشرین اسم ایشان را در رقعہ رأی نوشته بودند ولسی خوشبختانه بیش از اکثریت قانونی در باره ایشان رأی داده شده و هیئت رئیسه و آقایان و کلاء بایشان اظهاراتی کردند و نتیجه اظهار ایشان این شد که ایشان باوجود خستگی که داشتند و بهیچوجه مایل باین کار نبودند مجدداً حاضر شدند خدماتی را که تا بحال بمجلس شورای ملی کرده اند ادامه بدهند اینست که من باب قدردانی و امتنان شخص بنده و هیئت رئیسه لازم دیدیم مراتب را بعرض مجلس شورای ملی برسانیم چنانچه سابقاً هم عرض کرده ام زحمات و خدماتی که آقای ارباب کیخسرو ازدوازه سال قبل تا کنون داشته و دارند از قوم بیان بنده خارج است و البته آقایان بخوبی همینقدر که این رایورت قرائت شود بهتر ملتفت خواهند شد که ایشان در گذشته بچه محظورات و فشارهایی دچار شده اند و باچه مقاومت کرده اند (اغلب تصدیق نمودند)

(آقای امیرناصر رایورت اداره مباشرت را بمضمون ذیل قرائت نمودند) (بتاریخ ۱۸ اسد توشقان ٹیل ۱۳۰۰)

اوضاع مجلس شورای ملی در شانزدهم محرم مطابق ۱۳ قوس بارس ٹیل ۱۲۹۳ الی ۱۵ شوال ۱۳۳۹ برابر اول سرطان تخفوی ٹیل ۱۳۰۰ مصادف با روز افتتاح مجلس دوره چهارم تقنینیه مقام منبع مجلس شورای ملی شیدالله ارکانه باحسن نیت و نظری که آقایان نمایندگان محترم دوره دوم دوره تقنینیه بنده داشته و در آغاز دوره مزبور بنده را برای اداره مباشرت انتخاب فرمودند و بعد نیز همان حسن نیت و نظر تأیید شده است تا آغاز افتتاح مجلس دوره چهارم که ۱۲ سال تمام میشود بنده بآن سمت مفتخر بوده هرچند در دوره دوم و سوم و سوم اعضا دیگر نیز به همکاری بنده شرکت داشتند ولی همینکه هر دوره منقضی شده بنده تنها مانده و اوقات فترت های پر زحمت و خطرناک سه ساله

بین دوره دوم و سوم و پنجم سال و هفت ماهه بین دوره سوم و چهارم به بنده متفردا محول بوده بدون این که بخوادم بشرح تحمل زحمات و مخاطرات دوره های فترت پردازم یا از خدمات مجانی خود در نه سال ایام فترت دودوره که فقط برای اداء وظیفه ایرانیت بوده بسخن رانم سیاس خدای بجا میآورم که باز پس از یک دوره فترت متمادی ۵ سال و هفت ماه شمسی و هشت روز بین دوره سوم و چهارم تقنینیه از تاریخ ۷ محرم ۱۳۳۴ برابر ۲۲ عقرب توشقان ٹیل ۱۲۹۴ الی ۱۵ شوال ۱۳۳۹ مطابق اول سرطان تخفوی ٹیل ۱۳۰۱ مرتبه دیگر موفقیت حاصل است در تعقیب کتابچه سرگذشت تقدیمی در آغاز دوره سوم تقنینیه حاوی شرح قضایای دوره دوم تقنینیه و ایام فترت بین دوره دوم و سوم اکنون بتوانم محترماً خاطر محترم آقایان نمایندگان عظام دوره چهارم معطوف و مستحضر دارم و تمام آنچه باداره مباشرت مجلس سپرده بوده از باغ و آب و ابنیه و اثاثیه و دفتر و اسناد و کتابخانه و غیره بدون هیچ کم و کاست و عیب بلکه بافرونی بمجلس مقدس دوره چهارم تقنینیه ارائه و تسلیم نماید الا در قسمت هائیکه دولت قهرا از مجلس برده و شرح آنرا در این کتابچه ملاحظه خواهید فرمود .

مالیه محاسبات مجلس
رئیس - در اینجا ارقام و اعدادی نوشته شده چون مفصل است قرائت نمیشود .

(بقیه رایورت بمضمون ذیل قرائت شد)

مطابق شرح مندرجه در کتابچه حاوی کلیه محاسبات امور اداره مباشرت مجلس در تاریخ غره رجب ۱۳۲۷ لغایت ۵ صفر ۱۳۳۳ برابر اول جدی بارس ٹیل ۱۲۹۳ کلیه صورت محاسبات مجلس شورای ملی تا تاریخ آخر قوی ٹیل مزبور بمجلس شورای ملی تقدیم و در جلسه ۵ شنبه ششم حوت بارس ٹیل تصویب و تفریغ گردیده است و با اینکه بیوسته بدون فوت وقت در موقع خود بودجه و صورت محاسبات اداری تقدیم میشده در مواقع افتتاح مجلس بر وفق مصوبه مجلس و در هنگام فترت مطابق احکام و تصویب نامه های دولت بوده متأسفانه تعطیل دوره دوم و سوم بدون مقدمه بوقوع پیوسته و از همین جهت تصویب صورت محاسبات از آغاز سنه توشقان ٹیل ۱۲۹۴ الی افتتاح مجلس دوره چهارم معوق مانده اینک خلاصه کلیه محاسبات را در آخرین رایورت بعرض میرساند

۱ مطابق بودجه مصوبه مجلس شورای ملی در جلسه یکشنبه چهارم دلو بارس ٹیل برای مخارج ۳ ماه و ۱۸ روز تا لغایت آخر حوت سنه مزبوره موافق مواد (۱) الی (۵) ضمیمه (۱) پس از وضع پانصد و هفتاد و دو تومان و چهار هزار دینار قیمت ذغال سنگ مصوبه که قبلاً خریداری و جزو محاسبات سابق آمده بقیه مبلغ بیست و چهار هزار و هشتصد و شش تومان و سه هزار بشرح ذیل تصویب گردیده و مخارج سه ماهه سنه مزبوره نیز در ضمن آن مندرج است .

تصرفه - مخارج هیجده روز در جزو محاسبه قبل تقدیم شده بوده است صورت ذیل با آنکه به تصویب مجلس رسیده و تفریغ شده فقط برای تکمیل

و نوزده شاهی موجود است (آقايان نمايندگان) در برج اسد نيجي نيل ۱۲۹۹ بيست و يککفر از آقايان نمايندگان دوره چهارم براي ضرورت مخارج جلسات و فوق العاده نغری ده تومان مبلغ دويست و ده تومان باداره مباشرت پرداخته اند مبلغ يکف و پنجاه سه تومان و يک هزار و پنج شاهی بابت مخارج مطبوعات حسب الحواله کارسازی شده و مبلغ پنجاه و شش تومان و هشت هزار و پانزده شاهی موجود است (فوق العاده)

۷ - در تاريخ ۱۵ ثور ۱۲۹۹ از کابينه آقای وثوق الدوله مبلغ ده هزار تومان و در تاريخ ۲۰ جدي سنه ۱۲۹۹ از کابينه آقای سيهدار اعظم مبلغ ده هزار تومان باداره مباشرت پسر داخته شده است تساهس يک از آقايان نمايندگان که مایل اند در حدودی که معين شده بود در يافت دارند از مبلغ مزبور متدرجاً عده از آقايان بشرح ذيل مبلغ هفده هزار و سيصد و سه تومان وسه قران در يافت داشته بودند قضيه ليله که در دوازدهم جمادی الثاني ۳۹۰ بوقوع پيوست و پرداخت بقيه توقيف شد فقط يکصد و پنجاه تومان بموجب حواله کتبی آن زمامداری مخارج مسافرت آقای شريفتمدار پرداخته شده و مبلغ دو هزار و پانصد و چهل و شش تومان و هفت هزار دینار موجود است (توضیح) بر حسب تصویب هیئت رئیسه محترم دوره چهارم مقرر شده است در حدود ضرورت السی مبلغ هفتصد تومان مخارج تعمیرات محل مطبوعه و نقل آن به مجلس و الی مبلغ سه هزار و پانصد تومان برای تهیه لوازم فوری مطبوعه مزبوره از مجلهای فوق الذکر بمصرف رسد که مبلغی بمصرف رسیده و بعد از اتمام صورت تقديم میشود .

صورت وجه در يافتی قسمتی از آقايان نمايندگان محترم دوره چهارم تقنينيه از بيست هزار تومان فوق الذکر قنات بهارستان که چهار دانگ و نيم متعلق به موقوفه مدرسه ناصری و يک دانگ و نيم متعلق به بهارستان است چون قنات ضرابخانه در نزديکی آن واقع شده است نانات ضرابخانه تجاوزاتی بحدود قنات بهارستان و از آب قنات بهارستان کاسه شده بود از سنه لوی نيل ۱۳۹۵ که کشف علت شد و آب همه روزه روی به نقصان ميگذازد بوزارت ماليه تعظم نمود و مصدقيني از طرفين معين شده و باوجود تصديق مصدقین طرفين که اولیای ضرابخانه تجاوز نموده و باعث نقصان آب بهارستان شده و باوجود تعقيب اداره مباشرت بالاخره در يازدهم و لوئيلان نيل از طرف وزارت ماليه جواب رسيد مراتب را به هیئت وزراء پيشنهاده نموده اند اجازه دهند يک هزار و شصت تومان مخارج شود و دو قنات را هم کف نماييب و باوجود اقدامات اداره مباشرت هيچ نتيجه حاصل نشد . از طرف ديگر چون بمدلول وقف نامه بايستی آب قنات مزبوره فقط در بهارستان آفتابی شود و اولیای سابق موقوفه مدرسه ناصری در بالای بهارستان آب را آفتابی کرده مي فروختند و از اين جهت در قسمت باقیمانده آب هم از اين حيث کاهش حاصل ميشد در نتيجه اقدامات اهل محل و اداره مباشرت اين معامله رفع و جبری را تشيیر داده مجرای جديد قریب ۳ ذرع حفر و مطابق وقف نامه عمل و موجب ازدياد آب شد و هه ساله هیئت اولیاء موقوفه و اهل محل مشترکاً

قنات مزبور تفرقه شده و آب نيم سنگی تقريباً به دو سنگ رسیده است . اثابيه - کايه اثابيه موجوده در مجلس شورایملى که از آغاز دوره دوم تقنينيه از دوم ذی قعدة ۱۳۲۷ الی ۱۵ شوال ۱۳۳۹ توسط اداره مباشرت تهیه شده و مبلغ آن نوزده هزار و چهارصد و بيست تومان چهار هزار و پنج شاهی بالغ است خوشوقتانه در آغاز دوره چهارم تقنينيه بالتمامه در کمال نظافت و بدون جيف و ميل موجود است فقط مرمت هائی که در قسمتی از پرده ها و رنگ و روغن تعمیر صندلی و ميزها لازم بوده که بعمل آمده و در حالى است که از نظر محترم عموم ميگردد دفتر و اسناد کتابخانه

بعد از تعطيل مجلس دوره سوم و انجلاال اداره تقنينيه تمام نوشجات و اسناد متفرقه در هيئت رئیسه و کميسيونها و شعب جمع آوری و در دفتر را کد ثبت و ضبط شده است فقط در ضمن نوشجات کميسيون ها نتوانست کتابچه صورت مشروح جلسات کميسيون بودجه را پيدا نمايد و بعد از تحقيقات مذکور شد در نزد آقای عماد السلطنه منشی کميسيون مزبور مانده است بايشان نيز به مشهد نوشته شد در اين موقع که مجدد تشریف آورده اند کتابچه مزبور را تسليم نمودند - در مدت غيبت مجلس هيچگونه نوشته جزء يا کله از دفتر چه مجلس خارج نشد و در موقعی که مطالعه بعضی دوسيه ها برای وزارت خانه ها ضرورت حاصل می نموده مدير دفتر را کد شخصاً برده از ائمه اعاده مي داده است اما از حيث کتابخانه در تعقيب شرح مندرجه در راپورت تقديمی دوره سوم که موازی يک هزار و سيصد و نود و چهار جلد کتب فرانسه و فلولسی و عربی و ترکی و انگلیسی و آلمانی و روسی در کتابخانه مجلس موجود است بعدها فقط کتابچه های سالانه اداره پست و احصايه گمرک بر آن مزید شده به نحو يک در ضمن شرح آتیه بهر ض رسانيده ضرورت تاسيس کتابخانه وسيعی را برای مجلس شورای ملی ياد آور ميشود

جشن ۱۴ جمادی الثاني ۱۳۳۵ مطابق ۱۴ حمل نيل نيل ۱۲۹۶ که مصادف با تغيير حکومت روسيه بود مفصل و با آتش بازی صورت گرفت - در شهر رجب ۱۳۳۵ برابر حمل نيلان نيل ۱۲۹۶ که بر حسب اراده اعلیحضرت همایونی کميسيونی برای اعانه حريق زدگان آمل تشكيل يافت برای مساعدت باعانه مزبور را گاردن يارتي در بهارستان راهتصويب نمودند و بعمل آمد - در ليله ۲۷ شعبان ۱۳۳۵ مطابق ۲۷ جوزای شيلان نيل جشن ولادت اعلیحضرت همایونی منعقد شد برای شب ۱۴ جمادی الثاني ۱۳۳۶ مطابق پنجم حمل يونت نيل ۱۹۲۷ جشن اعطای مشروطيت صورت گرفت در ليله ۱۴ جمادی الثاني ۱۳۳۷ برابر نوزدهم حمل حوت يونت نيل ۱۲۹۷ جشن مشروطيت تاييد شد - در شهر شعبان ۱۳۳۷ مطابق برج ثور قوی نيل ۱۲۹۸ بر حسب تصويب کابينه آقای وثوق الدوله برای کمک بغارت زدگان ازوميه گاردن يارتي منعقد گرديد در ليله ۱۴ جمادی الثاني ۱۳۳۸ برابر حوت قوی نيل ۱۲۹۸ و شب چهاردهم جمادی الثاني ۱۳۳۹ و مطابق ۵ حوت نيجي نيل ۱۲۹۹ نيز جشن اعطای مشروطيت سال يازدهم و شانزدهم بعمل آمده است تاريخ مزبور از روی سنه هجری است) برای جشن افتتاح مجلس شورای ملی دوره چهارم تقنينيه نخستين بار در کابينه آقای سيهدار اعظم از تاريخ ۵ دلونيجي نيل ۱۲۹۹ کميسيون تشریفات افتتاحيه مجلس در بهارستان شروع انعقاد جلسات خود و تهیه يرو گرام نمودند و پس از انقضاء شش روز بحال تعطيل ماند و مجدداً برای همان مقصود در کابينه آقای قوام السلطنه کميسيون تشریفات از تاريخ ۲۵ جوزا ۱۳۰۰ جلسات خود را شروع نمودند و مقارن افتتاح مجلس شورای ملی در اول سرطان تخافوی نيل ۱۳۰۰ جلسات کميسيون مزبور خاتمه يافت - در تاريخ ۲۴ قوس قوی نيل ۱۲۹۸ بر حسب تصويب کابينه آقای وثوق الدوله کميسيونی بنام (هيئت انجمن ایرانی طرفدار مجمع اتفاق ملل در عمارت مجلس شورای ملی جلسات خود را تا مدتی منعقد نموده و بعد تعطيل شده است و هيئت که مدت زمامداری معلومه خاتمه يافت با صواب دين چند نفر از آقايان نمايندگان محترم نظر بانينکه هنوز دولتی تشكيل نيافته بود که کسب تکليف شود و فوت را هم جايز ندانست از طرف اداره مباشرت در تاريخ پنجم جوزای ۱۳۰۰ بوزارت دربار اعظم شرحی نوشته و تقاضا شد با اجازه اعلیحضرت شاهنشاهی در ایام تعطيل و متر که درب بهارستان برای تفرج عمومی باز باشد تصويب فرمودند و عمل شده است

نظام مجلس - پس از آنکه در دوره دوم تقنينيه نظام مجلس از مجاهدين به ژاندارم نظيه و از تاريخ ششم ذی قعدة ۱۳۲۸ ژاندارم بگارد همایون تبديل يافت تا ۲۱ ذی قعدة ۱۳۳۹ مطابق چهارم اسد تي قوی نيل ۱۳۰۰ گارد مزبور بدون تغيير در مجلس شورای ملی مشغول خدمت بوده صاحبمنصبان کسل آن ها آقايان سردار اعتقاد و سالار همایون و صديق الممالک هر يک

بموقع خود لازم توجه را در باب گارد مزبور داشته و توجهات آنها و مراقبت صاحبمنصبان جزه و اطاعت تأمین به بهترين وضعی رضایت بخش که فوق آن متصور نيست و موجب تقدیر مي باشد و آن چیزی که بیشتر در حال انتظامات قسمت گارد و مستحفظ مجلس مؤثر بوده همانا تغيير نکردن آقای ميرزا محمدخان سلطان صاحبمنصب مأمور مجلس که مانند یکی از بهترين صاحبمنصبان با اخلاق در تمام اين مدت با کمال متانت و معقوليت و مراقبت بطور يککه تمجيد بنده قاصر و تکميل آن موکول بقدردانی مقامات عالی نظامی و وزارت جنگ است بجز نيات و کليات رسيدگی و دقت مينموده برای آنکه قدر زحمات و مراقبت ايشان مجهول و بی اجر نماند مقتضی است از مقام متبع رياست مجلس مقدس بوسيله توصيه رسمی بوزارت جليله جنگ ياداش نظامی و زحمات گذشته ايشان تقاضا شود با آنکه در اواخر فوج زرنه داخل گارد همایون شد و آشنا به وضعيات نبودند مهذا از حسن مراقبت صاحبمنصبان گاردها ميون زود و خوب بوضعيات آشنا و اداره شدند فقط چند روزی موقتاً با سر زمامدار معلومه اخير گارد همایون از مجلس خارج شدند و بمرجرت تغيير زمامداری مزبور بدون درنگ گارد مزبور با تمام آقای مشاور الملک وزير دربار اعظم مجدداً بر سر خدمت خود حاضر گرديدند در چهارم اسد تقوا قوی نيل ۱۳۰۰ مطابق مقتضيات نظام گارد همایون بقرانق تبديل يافته فعلاً عده قزاق مأمور خدمت نظامی مجلس ميشند

اجزاء و مستخدمين با تجربات دوره های گذشته ميتوان تصديق کرد که بدبخت ترين مردم کسانی اند که در خدمات اداره مجلس شورایملى وارد شده اند و از روی آزمون آنچه بر درجه صميميت و فدا کاری و عشق آنان با اساس ملیت افزون باشد چندين درجه بالاتر بدبختی خود افزوده اند هيئتکه دوره دوم مجلس سیري شد امر بانجلاال اداره تقنينيه يا تحرييره مجلس صادر کردند و هر يك از آن بيچارگان در مدت ۳ سال قنات سرگردان و پريشان و خانه فروش و ذليل شدند از حقوق اجزاء و مستخدمين اداره مباشرت مجلس هم کاسته و هر يك از آنان که با مي دوارى ها در سر خدمت آمده بودند بواسطه قلت حقوق محدود و اندوخته سابق خود و خانواده خویش را نيز روی آن فدا کاری گذاردند - با آنکه در هر دوره بودجه حقوق کارکنان مجلس شورای ملی به نازل ترين درجه پيشنهاده شده بوده است تا سر مشقی برای ساير ادارات دولتی باشد متأسفانه نه آن از اين جا تجاوز نموده و حقوق و هایدی محدود قلیل برای ايشان باقی مانده و در ایام قنات هم همواره در نزول و روی به تنزل و قلت گذارده و بکلی حواس اين عده خدمتگذار فدا کار ملی را که هر يك از مقام خود از حيث صداقت و لياقت از سايرين که بقامات عالی از عوائد شرار نائل شده اند کمتر نبوده مختل نموده است با وجود اين تجربه باز در دوره سوم همان نظر تعقيب و بدبختی کارکنان اداره مجلس تاييد شد دوره قنات تا تحت فرا رسیده و بتجليل و هفت ماه و آمدن شمس بطول انجاميد - اداره تقنينيه محل وعده کارکنانش از پيرشانی سابق و لاحق و با اصابت بسال مجاعه و امراض گوناگون که جانی در برابر قرض ثانی

قيمت نداشت از رنج هر امان شدند کارکنان اداره مباشرت که با حقوق قلیل بسر می بردند و از آن هم کاسته و غالباً به تزلزل ميگذازند و با وجود همه توجهات ممکنه مهذا عده از تاب و توان خارج شده خود و خانوادشان معدوم صرف گرديد - فقط چیزی که موجب اميدواری و بقای بقيه التيف بوده انصاف و عنایت و نفقه مسلمی آقايان نمايندگان عظام مجلس دوره چهارم تانه فقط جبران خدمات و بيچارگی و پيرشانی آنان و دستگيري از پا درآمد گان شود بلکه نيز برای آتیه به ترتيبی مقتضی بتيان کار استوار گردد تا بهر ورزش بادی اين بيچارگان وادی عدم را نه پيمايند در خانه برای رفع مسئوليت وجدانی و پاس حق بعرض ميرساند که اگر گاهی افتخاری برای متصديان اداره مباشرت از حيث حفظ انتظامات و بر جا بودن دارائ مجلس حاصل بوده اين افتخار را متصديان بواسطه زحمات صداقت امانت و فدا کاری اجزاء و مستخدمين لايق صعيح امين زحمت کش حاصل نموده و اين افتخار فقط حق آن زحمتکشان است چون در مدت گذشته و در هر حال رنج و زحمت آن بيچارگان رنجبر و اقمی افراد را بوعده افتتاح مجلس و جبران رنج و خسارات ديرينه اميدوار داشته ام اينک که باب اميد باز گرديده افراد منتظر نيل بمقصود و بعدها مسئوليت جبران و تقدیر متوجه نمايندگان محترم است (متفرقه)

۱ - بعد از استبداد صغير در موقعیکه قشون ملی بهتج طهران پرداخته چهار مراده توپ کوهی و دو مراده توپ هشت سانتيمتری که از آثار فتوحات ملی بود بياد کار در بهارستان قرار داده بودند و در دوره دوم مجلس در موقع تهاجم قيام کنندگان بر ضد اساس ملی در کابينه آقای صمصام السلطنه ضرورت چهار مراده توپ کوهی پيشنهاده و از بهارستان برده شده همان ابتداء افتتاح مجلس دوره دوم مقداری ادوات و ذخيره توپخانه که بتوسط قشون ملی در زوایای عديده پنهان شده بود با کنجککای و اهتمام اداره مباشرت مجلس شورایملى در بهارستان جمع آوری شده و از نظر محترم رؤسای معظم مجلس شورایملى هر دوره گذشته است بیشتر در دوره دوم از تفنگ های پنج تير روسی که خريدارى شده بود پنجاه قبضه تفنگ پنج تير و پنجاه تفنگ که به ذخيره بهارستان افزوده شده بود در کابينه آقای سيهدار اعظم در ۲۵ جوزا قوی نيل ۱۲۹۵ بر حسب امر و حواله هيئت دولت پنجاه قبضه تفنگ مزبور و پنجاه تفنگ تسليم وزارت جنگ شد و همچنين امر نمودند بقيه توپها و ذخيره را از بهارستان بردند ولی در مقابل اقداماتیکه نمودند و هم صلاحيت را بعرض آقای سيهدار اعظم رسانيديم اين قسمت را موقوف فرمودند لکن در کابينه آقای وثوق الدوله در ۳۰ برج اسد قوی نيل ۱۲۹۷ نظر بجاجت دو مراده توپ شيندر فرستاد و دو توپ هشت سانتی متری را برده و همچنين تمامی ذخيره که بشرح ذيل در بهارستان محفوظ بود بوزارت جنگ نقل نمودند -

۲ - از تاريخ سلخ صفر ۲۸ آقای ميرزا حسين خان مهام الدوله توسط وزارت داخله و وزارت عدليه مدهی شدند که از آب بهارستان بهره دارند حتی از طرف عدليه احضار به برای اداره مباشرت صادر گرديد نظر بانينکه در تمام مدت گذشته اداره مباشرت اطلاعی از حق و ادعای ايشان نداشت و هيچوقت آبی در مدت بر فراری اداره مباشرت بايشان داده نشده و ايشان را

در دهری خود ذيق نمی دانسته و بعلاوه در غراب مجلس اداره مباشرت صلاحيت مداخله در اينگونه مسائل نداشت عمل بدولت ارجاع شده . ۳ - فقط سرقتی که در مدت قنات گذشته در بهارستان واقعه شده شبانه از خانه یکی از همسایگان شمالی در شهر ذبيحه ۱۳۳۴ چند دانه گل دان گل سرت برده بودند و توسط کميسری بازيافت شد . ۴ - از اوایل برج حمل نيلان نيل ۱۲۹۶ راجع بتظليفات و غرس اشجار فضای جلو بهارستان اداره مباشرت با دولت و ايالت تهران داخل مذاکره شده در آغاز سنه نيجي نيل ۱۲۹۹ با مساعی بلديه بصورت حاضره موفقيت حاصل گرديده است . ۵ - نظر بتغيير حکومت جابره روسيه در يازدهم و دوازدهم حمل نيلان نيل ۹۶ از طرف آقايان نمايندگان دوره اول و دوم و سوم حاضره در طهران تلگراف تبریکی بخرج مجلس بدوای روسيه مخابره شد و جواب امتنان و مودت آميز رسيد (مطبوعه) نظر بانينکه در دوره های سابق مجلس مطبوعات مقدماتی مجلس با ژلاتين می شد و بعلاوه لایقره بودن اغلب در اين دوره وسائل آن از حيث گرانی و کمی فراهم نبود و برای مجلس شورایملى مطبوعات ژلاتين زيبندگی نداشت و نظر باتحادی که برای گرانی قيمت مطبوعات در بين اولیای مطابع شده بود و نظر بانينکه از مطبوعه مفصله دولتی جز چند پارچه آهن ناقص چیزی باقی نمانده از يک طرف روز بروز روی بنا بودی ميرفت و از طرفی دولت با وجود داشتن مطبوعه و عدم توجه در نگاهداری آن سالی چندين هزار تومان با قيمت گرانی بمصرف مطبوعات خود ميرساند و از خيالی نظريات ديگر ضرورت نقل بيقه السيف مطبوعه دولتی را بعمارت مجلس شورایملى لازم ديدم فلذا در کابينه آقای سيهدار اعظم در تاريخ ۲۲ جدي پيشنهاده نمود و تصويب شد ولی بواسطه پيش آمد اخير معوق مانده مجدداً در کابينه آقای قوام السلطنه متذکر شدم تصويب گرديد و بعد از افتتاح مجلس شورای ملی با صواب بدبخت محترم رئیسه موقمی به تعمیر و تهيه شکل آن پرداخت و در تاريخ دوازدهم سرطان ۱۳۰۰ نقل نموده و به تهيه قسمتی از نواقص پرداخته و فعلاً بطور يککه عمليات آنرا ملاحظه فرموده ايد در جريان و موسوم به مطبوعه مجلس شورای ملی و تکميل آن تا حدی که بتواند رفع تمام حوائج ادارات دولتی را بنمايد موقوف به پيشنهاده بودجه و توجهات آقايان نمايندگان محترم است

(خلاصه) اين بود خلاصه محاسبات قضایای گذشته دوره سوم تقنينيه مجلس شورای ملی از تاريخ سيزدهم قوس پارس نيل ۹۳ مطابق شانزدهم محرم ۱۳۳۳ لغایت آغاز مجلس دوره چهارم تقنينيه که با کمال افتخار نه فقط خاطر مبارک آقايان عظام را مستحضر نموده بلکه بر وفق معروضات خود تمام محاسبات مطابق اسناد مثبتة و تمامی اثبته و اثابيه و غيره در کمال سلامتی و پاکی به مجلس دوره چهارم سيرده می شود و مجلس مقدس بخدای متعال و بالله التوفيق و عليه التکلان کسبه القاهره

رئيس - آقای آقا سيد فاضل (اجازه) آقا سيد فاضل - چون اين راپورت دو حيثيت دارد یکی راجع بمشروطيت و وقایع مجلس و -

مشروطه خواهان است و یکی راجع به محاسبات است که بکسی بدون محاسبات مراجعه می شود. اما عملیات آقای ارباب کیخسرو حقیقتاً قابل تقدیر و تمجید است و چند روز قبل که بنده از کناره گیری ایشان مطلع شدم بی اندازه متاثر شدم بعد که فرمودید مسئول شدن خیلی مشغوف و مسرور شدم و البته باید تمام ما خوشوقت باشیم اما اینکه در راپورت راجع بحواله یکصد و پنجاه تومان آقای شریعتمدار حواله دهنده تعبیر کرده اند به زمامدار البته تصدیق می کنند و معلوم است که سید ضیاء شریر خائن هرگز زمامدار ایران نمی تواند باشد و خواهش می کنم از آقای ارباب کیخسرو که این عبارت را از راپورت خودشان پس بگیرند

رئیس - آقای حاج آقا اجازه

حاج آقا - بنده در زمینه این راپورت می خواستم عرض کنم که حس وظیفه شناسی نتیجه اش این است که آقایان نمایندگان محترم ملاحظه می فرمایند یعنی بعد از یک مدت طولانی دوره فترت یک اساسی که به یک کسی سپرده شد همانطور که بوده با حسن وجه تحویل داده شد بنده از خدمات آقای ارباب کیخسرو همانطور که آقای رئیس و هیئت رئیسه تشکر فرمودند بنده هم بنوبه خود تشکر می کنم ولی مطلبی که می خواستم عرض کنم راجع باعضاء و اجراء است که خود آقای ارباب هم راجع بفلاکت و بدبختی آنان تذکر داده اند بنده عرض می کنم که اعضاء و اجراء مجلس شورای ملی هم مانند سایر اصول و قوانین مشروطیت در دوره فترت فراموش نیستی شده و بالاخره بدبخت بودند و امیدوارم امروزه که دوره فترت گذشته و مجلس شورای ملی مفتوح گردیده همانطوریکه سایر اصول مشروطیت باید زنده شود ملاحظه اعضاء و اجراء مجلس شورای ملی هم که از اجراء مشروطیت و از طبقات مشروطیت هستند شده حق شناسی از آنها بشود.

رئیس - آقای تدین (اجازه)

تدین - بنده چون اساساً متقدم که هر کس بوظیفه خودش رفتار بکند و راستی و درستی در انجام وظیفه اش بعمل بیاورد البته باید مورد یاداش واقع شود بنده هم بنوبه خود زحمات آقای ارباب کیخسرو را در انجام وظیفه مرجوعه بایشان تقدیر میکنم و لیاقت و کفایت و حسن عمل ایشان را هم تصدیق میکنم و همانطوریکه آقای حاج آقا فرمودند لازم می دانم توجه نمایندگان محترم را بطرف روسای اجراء اداره مباشرت و اجراء مستخدمین و عموم اشخاصی که در این بهارستان هر کدام هر یک سمتی مستخدم هستند جلب کنم و همینطوریکه در راپورت قید شده بود نمایندگان محترم هم مستحضرنه رؤسای مستخدمین جزء مستخدمین جزء مستخدمین از جمله اشخاصی هستند که همیشه در ایام فترت تحمل هر گونه نمایالت را کرده اند و هر گونه خدمات و سختی ها را دیده اند و باز از نقطه نظر علاقه مندی به مجلس در مجلس شورای ملی باقی مانده اند و بسط اداره دیگری متوجه نشده اند و با کمال راستی و درستی وظائف خود را انجام داده اند (اغلب تصدیق نموده اند لهذا بنده لازم می دانم که نمایندگان محترم در آتیه خیلی نزدیکی توجه خاصی راجع باجاء مستخدمین مجلس شورای ملی فرمایند و البته يك یاداش ماری علاوه بر یاداش

معنوی منظور نمایندگان جمعی تصدیق نمودند)

رفعت الدوله - بنده از طرف خود نمایندگان محترم کرمان بلکه از طرف تمام اهالی کرمان بواسطه نسبتی که آقای ارباب کیخسرو راجع بکرمان دارند خدمات ایشان را تشکر و تقدیر کنم و بعد از این نباید بخدمات آقای ارباب کیخسرو تاسی کرد و باید تقدیر کرد و زحماتی که مشارالیه در باره مجلس شورای ملی تحمل نموده اند واقعاً آقای ارباب کیخسرو و وفاداری و مشروطه خواهی و ملت خواهی نموده است اما نسبت به مستخدمین مجلس شورای ملی چون منزل بنده در همسایگی مجلس است همیشه اوقات از اوضاع مجلس مسبوق هستم و در این مدت شش ساله بخوبی مطلع بودم و اینجامیدم و میدانم اجراء همیشه مواظب بودند و هیچوقت از کار خودشان غفلت نمیکردند و در ایام مجامعه دوره های فترت با کمال سختی و بدبختی گذران کرده اند بر ذمه آقای رئیس و سایر نمایندگان محترم است کدر بودجه يك رعایت خوبی از آنها بکنند که جبران خدمات گذشته ایشان شده و اسباب رفاهیت آنها بعمل آید (بعضی تصدیق نمودند)

آقای سید یعقوب - چون آقایان نمایندگان شرح مفصلی از زحمات آقای ارباب کیخسرو تقدیر کردند بنده هم بنوبه خود خدمات ایشان را تصدیق نموده و عرض میکنم که آقای ارباب کیخسرو يك مدیر خیلی خوبی هستند و خداوند خوب مدیری بمجلس کرامت فرموده است. بدبختی راجع بملت است که هر کسی توجه بملت داشته باشد ترقی از برای آنها نیست اگر اجراء اداره مباشرت در يك وزارت خانه دیگر بودند خیلی ترقی از برای آنها بود و مواجب های گزافی داشتند و علت این مسئله این است که ملت هنوز بآن سعادت نرسیده است که مستخدمین واقعی خودش را ترقی بدهد بنا بر این بنده بقدر خود خیلی اظهار تقدیر و تحسین میکنم و از زحمات آقای ارباب کیخسرو و اعضاء مجلس و همینطور از زحمات اعضاء مباشرت که در دوره های فترت در مقابل این سیل هائی که نزدیک بود بنیان مشروطیت را از بین ببرد این بدبخت ها در مقابل تمام این سیل ها ایستادگی نمودند و بهر بی اعتنائی که نسبت بآنها شد مقاومت کردند مسلم است مجلس شورای ملی انشاء الله اول قدمی را که میخواهد در سیاست بردارد باید از استحکام مشروطیت باشد تا اینکه اساس فترت را از بین ببرد و واضح و آشکار گردد که اساس مملکت اساس دیگری است حکومت با ملت است و حکومت افرادی از بین رفته است و کسانی را که بملت در حقیقت خدمت کرده اند یاداش باید داد و در خاتمه يك مطلبی را بنده از آقای ارباب کیخسرو درخواست می نمایم و آن اینست که با آن جدیتی که در گاد داشتند چطور شد آن آثاری که مجاهدین در مجلس گذاشتند که خودم هم زحمت کشیده ام ولو اینکه چیزی نبود لیکن این توپ و تفنگ آثار مشروطیت بود خوب بود جدیت میکردند و آنها را بر میگرددانیدند.

ارباب کیخسرو - بنده از حسن ظن آقایان و اظهاراتی که فرمودند خیلی متشکر هستم و البته بنده از تحریر و تقدیم این راپورت نظریه نداشتم

جز اینکه يك مدتی خانه ملت بی حساب مانده بود حالا که صاحبان آن آمده اند خواستم صاحبان خانه را بوضیعت خانه شان مطلع کرده باشم و اگر جزئی خدمتی از بنده یا رفقای بنده که در هر دوره در مباشرت بوده اند بروز کرده است همان قسم که در راپورت عرض کرده ام اقتضای اظهار امتنان و رضایت بهر اسمی که باشد متوجه است باجزاء جزء و آن رنجبران و زحمتکش های حقیقی که با کمال صداقت و فداکاری و دلسوزی خدمات خودشان را انجام داده اند افتخار بنده را فراهم کرده اند اما راجع بقسمتی که آقای سید یعقوب فرمودند خودشان میدانند مسئله توپ و تفنگ بوده است و بنده يك قوه توپ و تفنگی نداشتم که در مقابل اوامر دولت يك مدت زیادی مقاومت کنم هر قسمتی را که بنده داده ام اقلاً دو ماه مقاومت کرده ام بنده نمیخواهم بشرح آن بپردازم همین قدر عرض میکنم هر قدر که از عهده بنده بر آمده است مقاومت نموده ام ولی متأسفانه مسئله از قوه بنده خارج میشد ولی در قسمتی که آقای و توفیق الدوله بردند مسئله مقاومت نبود ایشان دو هراذ شنبدر فرستادند اینجا و حاجت دولت را به تویهای هشت سانتیمتری بیان فرمودند که این تویها را برای موقع مخصوص میخواهم البته تصدیق میفرمائید وقتی که موقع حاجت از نافوسهای کلیسا توپ میریزند و بیجنگ میفرستند چنانچه عرض کردم در قسمتهای قبل مقاومت شولی در این قسمت چون مورد حاجت بود البته مقاومت و مخالفت لازم نبوده است و تصور می کنم بنده در هر موقع بوظیفه خود عمل کرده ام. جمعی تصدیق کردند.

حاج شیخ اسدالله - بنده نظریات خودم را قبلاً راجع باقدامات آقای ارباب کیخسرو عرض کرده ام و نسبت به مستخدمین جزء هم باید اداره مباشرت يك پیشنهادی بکنم که فقط با اظهار تأسف و تأثر نگذرد و نتیجه عملی داشته باشد آنها هم نه از نقطه نظر اضافه حقوق بنده در آن نظر ندارم بلکه از نقطه نظر مراعات قدردانی و حق شناسی باید رعایت حال آنها بشود زیرا اینها يك عهده هستند که در اینجا ثابت و برقرار مانده اند و بوظایف خود عمل کرده اند و بعضی از آن بیچارگان هم بواسطه پیش آمد ها و فحطی ها شاید بواسطه ضیق معاش تلف شده اند از این مطلب میکنم و راجع به يك قسمتی که میخواهم از آقای ارباب کیخسرو بپرسم این است که در ضمن راپورت اشاره کرده اند با آقای مهام الدوله که نسبت به آب بهارستان عرض عالی بدلیه داده بودند آیا نتیجه چه شد آب را تصرف کرده یا بحال خود باقی است.

ارباب کیخسرو - چنانچه عرض کردم بنده از طرف اداره مباشرت هیچوقت ایشان را ذبیق نمی دانستم و همین واسطه نه اظهارات ایشان را پذیرفتم و نه آب بایشان دادم.

حاج شیخ اسدالله - دولت چه کرد.

ارباب کیخسرو - بنده از اقدامات دولت هیچ اطلاعی ندارم.

رئیس - آقای نظام الدوله (اجازه نطق)

نظام الدوله - عرض بنده اظهار امتنان و تشکر بود از آقای ارباب کیخسرو که خانه را که از طرف ملت بایشان سپرده شده بود دومرتبه بهمانحال اولیه بملت تسلیم نمودند و امیدوارم این خدمات سر مشق

زمامداران آتیه بشود.

رئیس - آقای آقامیرزا محمد صادق طباطبائی اجازه

طباطبائی - بنده در بدو مجلس در مقدمه راپورت آقای ارباب پس از بیانات آقای رئیس تصور میکردم که دیگر محتاج نیست از طرف نمایندگان اظهار می شود زیرا بیانات آقای رئیس از طرف عموم نمایندگان است حالا می بینم آقایان يك يك احساسات خودشان را اظهار می نمایند برای اینکه عدم اظهار عقیده از طرف بنده علامت سکوت نباشد عرض میکنم که تمام صورت جلسه های دوره های مختلف مجلس تمام مشغون از مراتب لیاقت و صداقت و خدمتگذاری آقای ارباب کیخسرو و سوابق ایشان است و با سابقه که ما از عملیات ایشان داریم انتظامات مجلس چیز فوق العاده نیست زیرا همیشه اینطور انتظامات از ایشان دیده شده و گمان می کنم فرمایش آقای رئیس مطابق احساسات تمام و کلاه بود (جمعی تصدیق کردند) و اظهار يك يك چندان ازومی نداشتم.

رئیس - هر چه درباره آقای ارباب کیخسرو گفته بشود کم است باین ملاحظه بنده خواستم خود آقایان نمایندگان هم که سابقاً فرموده بودند بنده از اینکه راپورت از کمیسیون بمجلس خواهد آمد اظهاراتی دارند چون امروز موقع بود خواستم اگر آقایان اظهاراتی دارند بفرمائید و حالا اگر مجلس موافق باشد باین مسئله خاتمه میدهم و راپورت هم بکمیسیون محاسبات ارجاع میشود و داخل میشویم در مطلب دوم دستور در این موقع آقای حاج آقا بر حسب اجازه آقای رئیس برای اظهار بقیه نظریات خود در محل نطق حاضر شدند.

حاج آقا - بنده تصور میکنم که وقت خیلی گذشته است و عرایص بنده امروز تمام نمیشود اگر از اول جلسه وقت داشتم تمام می شد ولی چون مفصل است امروز تمام نمیشود پس اگر اجازه فرمائید تا موقعیکه مجلس مقروح است و ختم نشده عرایصم را عرض کنم و چون تمام نخواهد شد بقیه بماند برای جلسه دیگر یا اینکه کلیتاً در جلسه دیگر عرایص خودم را عرض کنم حالا هر طور بفرمائید بنده حاضرم.

رئیس - مجبور نیستید حتماً امروز تمام کنید هر قدری می توانید امروز بگوئید و بقیه برای يك یا دو جلسه دیگر.

حاج آقا - بسیار خوب بنده قبل از اینکه وارد شوم به بیان بقیه نظریاتی که از اصلاحات عمومی داشتم همینقدر عرض می کنم چون بزرگترین چیزیکه برای پیشرفت نظریه اصلاحیه لازم میدانم و حدث نظر و اتحاد و کلاه است با یکدیگر و این بزرگترین علت موفقیت در اصلاحات است از این جهت در مقابل هر پیش آمدی با کمال خون سردی و ملامت و با کمال سکونت و آرامش عرایص خودم را عرض کنم در همین حال فرشته راهنمای من همان وجدان من است و مادام که وجدان من امری کند این اصلاحات را که در نظر گرفته ام و نتیجه تجربیات دوازده ساله بنده است بیان کرده و میکنم و همین قدر عرض میکنم که آزادی عقیده یکی از حقوق مسلمه نمایندگان است و با اصول آزادی عقیده می توان موفق با اصلاحات شد چنانچه سابقاً عرض کردم بنده اصلاحات را آنطوریکه

در نظر گرفته ام به قسمت تقسیم نموده ام یکی اصلاحات اجتماعی است که در جلسه گذشته عرض کردم و امروز نظریات راجع باصلاحات اداری را عرض میکنم در ترتیب اصلاحات اداری قبل از هر چیز وجود حس وظیفه شناسی است ایجاد حس وظیفه بزرگترین چیزی است که باید محل توجه نمایندگان ملت و کسانی باشد که میخواهند قدم های سریع باطنی برای اصلاحات بر دارند ممکن نیست هیچ هیئتی بدون اینکه مدیرانش حس وظیفه شناسی را دارا باشند می توانند موفق بیک اصلاحاتی بشود بنده عرض می کنم شاید هم دارم در تمام مراحل و در هر جاحتی در این مملکت هستم که اصلاحات فوق العاده مشکل است اگر يك نفر مدیر در هر اداره دیده شد که اندک حس وظیفه داشت آن اداره با قسماهای سریعی رو باصلاح معرفت الان راپورت اداره مباشرت را میخواهید دیدید يك مدیری که در مجلس دارای حس وظیفه بوده توانسته است آن اداره را که در تمام فترت باو سپرده اند با کمال نیکویی و پاکیزگی نگاه دارد و حالا تسلیم کند سایر ادارات را هم دیده اید چنانچه الان ذکر شد يك مطبوعه که طرف احتیاجات دولت و ملت است یعنی مطبوعه دولتی بواسطه نداشتن يك مدیر صحیح بالاخره چند قطعه آهن باره پیش از آن باقی نمانده (این را بطور مثال عرض کردم) می خواهم بگویم کسانی که میگویند نظریات بنده عملی نیست شاید تصورات بنده شعوری است اینطور نیست هر جاو هر کس را که ببینید در هر اداره همین قدر که حس وظیفه داشته باشد و قدم برای اصلاحات بردارد ولو بمشکلات هم مصادف شود کم و بیش مقاومت با مشکلات می کند و موفق بر آن اصلاحات هم می شود پس قبل از همه چیز در زمامداران و مدیران و کسانی که در در اول دولتی برای اداره کردن امور ملت مشغول هستند باید حس وظیفه ایجاد کرد باز عرض می کنم که مجبور نشوم رفع سوء تفاهم بکنم میگویم اگر ایشان يك دودی بچشمش برود مجبور است که حکم کند آنجا آتش است یکی از طرق استدلال و برهان بی بردن بملت از وجود معلول آید امکان است انکار بکنیم که فضای این مملکت باندازه از دود هرج و مرج اداری ملو شده است که تمام چشم های ما را آب آلوده کرده پس در همین حال نتیجه نظریات ما این می شود که حکم بکنیم حس وظیفه معدوم است این تهمت را می کنیم یعنی بهمه متوجه می کنیم ولی محکومیت را بعد از محاکمه میکنیم در بین افراد ممکن است اشخاصی صاحب حس وظیفه باشد ولی چون مادرین جماعت مردودی هستیم نمی توانیم عقاید و احساسات خودمان رو بیراق محکومیت نه به حسن نه به بیحی قرار دهیم ما فقط اتهام رامتوجه می کنیم و محاکمه آن را تعقیب میکنیم تا محکوم حقیقی و خادم حقیقی معلوم شود باید محکافات بدهیم تا خادم حقیقی تشویق شود و باید مجازات بدهیم تا نالایق تهدید شده کنار برود پس برای اصلاحات اداری قبل از همه چیز باید حس وظیفه در مملکت ایجاد شود حس وظیفه کی ایجاد میشود در يك مملکتی ممکن نیست در هیچ زمامداری و هیچ مدیری حس وظیفه ایجاد شود مگر آنکه مسئولیت در آن مملکت بتمام

معنی عرض اندام کند یعنی باید مجازات و مکافات و پرسش در کار باشد والا مسئولیت را توقع کردن لغو و غلط است در تمام دوره فترت بلکه از اول مشروطیت تا امروز اگر مفاصدی را به بینیم همان نبودن حس وظیفه است و بخوابیم تعقیب کنیم نقطه حقیقی آن مفاصد و علت الملل آن بدبختی ها را می بینیم همان نبودن حس وظیفه است چون حس وظیفه نبود بزرگترین مواقع استفاده ایران در این مدت جنگ بین المللی از حوادثی که ملل ضعیفه دنیا از آن استفاده ها کردند از دست رفت علاوه بر عدم استفاده شاید بار های سنگین تری بردوش این مملکت افزودند در این موقع باید متذکر شد که رژیم وضعیات ادارات امروزه فاسد ترین ترتیب اداری است که میتوان در دنیا تصور نمود و هیچ عضو اداری را از کوچک و بزرگ در این مملکت نمیتوان تصور نمود که خود را مسئول مقام عالی تری دانسته و با لزوم اداری وظیفه را حس نماید اصلاحات اداری بزرگترین امری است که توجه نمایندگان محترم را بایستی بخود معطوف دارد و بایستی بکلی اساس اداری امروزه را خراب نمود و مجدداً ساخت زیرا که اگر غیر از این ترتیب قدمی رو باصلاح بردارند فقط ظاهر سازی و ماست مالی شده مثل يك بنیان پوسیده است که بخواهند با استعمال الوان زیننده و نقش و نگارهای فریبنده آنرا حفظ نمایند یقین است که این بنا بالاخره بنیان فاسد خود را نشان داده و خراب خواهد شد و قبل از تمام اصلاحات بایستی توجهی بمالیه و تشکیلات مالیه نمود خوب است نظری بمالیه این مملکت که روح جریان ادارات دولتی است نموده و به بینیم آیا آنطوریکه باید و شاید هست یا نه وزارت مالیه کنونی در مملکت ایران فقط از نقطه نظر تشکیلات اداری و لزوم دارا بودن يك وزارت مالیه در مملکت مشروطه است ولی به وظائف این وزارتخانه که عبارت از تعدیل بودجه و مواظبت در عدم فزونی خرج بردخل و تقبیل مخارج و تکثیر عایدات است عمل ننموده اند بلی وزارت مالیه بایستی از افراط و تفریط مالیه و خزانه دولت جلوگیری نماید یعنی مطابق عایدات معلوم خود مخارج تعیین نماید اولین وظیفه مجلس شورای ملی نظارت در مالیه مملکت است البته آقایان مستحضرنه که روح و اصل مشروطیت این است که ملت نظارت بر خرج و دخل خود داشته باشد و این مسئله بایستی مقدم بر تمام مسائل باشد زیرا که اگر امر مالیه اصلاح شود تمام دوائر اصلاح خواهد شد در این مدت شانزده سال که از عمر مشروطیت گذشته هیچ نشده که بودجه از نظر مجلس شورای ملی بگذرد ما بایستد هیچ پیشنهاد را از دولت قبل از تسلیم بودجه قبول ننمائیم پس از آنکه از اوضاع جمع و خرج مالیه مملکت مطلع شدیم البته آنوقت حاضریم که هر پیشنهادی را پذیرفته چاره جوئی کنیم والا اگر مثل دوره های گذشته باشد من خودم شخصاً حاضر نیستم که هیچ لایحه راجع ببودجه را تصویب نمائیم مگر آنکه ابتداء از بودجه مملکت مطلع شده و یقین بر لزوم مخارجی که دولت پیشنهاد می نماید نموده و حس کنم که مخارج را مساوی با زندگانی عادی قراردادند آنوقت حاضریم قبول کنیم زیرا مخارج بایستی بعد از لزوم و متناسب با زندگانی ما باشد اگر يك نفر کاسب

یا تاجر یا ملاک که دارای عایدی معینی است زمینه مغارج خود را مساوی با مغارج شخصی قرار دهد که عایدش ده مقابل اوست البته او را سفته و معجور خوانده و حکم بجنون او میدهند زندگانی اداری هم بر روی همین زمینه است مستخدمین و اجزای ادارات از اعلای درجه تا ادنا درجه جزء بایستی مطابق زندگانی هادی ما استخدام شده و شهریه بگیرند اشخاصیکه بدون هیچ ملاحظه موجب های گزاف برای مستخدمین ادارات وضع نمودند با آنها دشمنی نموده و آنها را از زندگانی و سعادت آتیه محروم نموده اند برای اینکه اگر شخصی عایدی خود را زائد دید البته وضع زندگانی خود را بر روی همان زمینه قرار خواهد داد اما مملکت نمی تواند متحمل این همه مغارج زائد شود و مجبور میشود از عایدی این شخص بکاهد بالاخره آن شخص که زندگانی خود را بر روی یک ترتیبات عالی تری قرار داده بواسطه رقابت های مترقی مجبور است همان زندگانی خود را ادامه دهد و وقتیکه ادامه داد یا معدوم می شود و یا شرافت و حیثیتش از بین رفته و بالاخره متوسل بمداخل غیر مشروع و تملق این و آن میشود و آنوقت سبب این بدبختی را همان اشخاص باید دانست که موجب های گزاف برای اجزای ادارات قرار داده بلی بایستی باندازه دخل خودمان برای اعضاء ادارات حقوق قرار دهیم یکی دیگر از چیزهایی که تحمیل بر بودجه مملکت است وجود وزارت خانه های متعدد و اجرای لانهایی است که هیچ مصداق خارجی ندارد بنده نمیخواهم تصریح کنم فقط بطور کلی عرض میکنم این وزارت خانه ها برای چیست؟ آیا برای مسئولیت اشخاص است و یا فی الحقیقتاً محتاج بوجود آنها هستند در اول مشروطیت قسمتی از وزارتخانه ها جزء یک وزارت خانه های دیگری بود بعد آنرا مجزی کرده اند در صورتیکه بنده هیچ منطقی برای تجزیه آن نتوانستم بفهمم برای اینکه هیچ فرقی در عملیات آن اداره بعد از تجزیه پیش نیامده مثلا وزارت فواید عامه سابقاً جزء وزارت علوم بود آیا آن وقت در اجرای تکالیف خود کمتر از امروز که ادارات وزارت خانه و بودجه علیحده است موفقیت داشت آری همین وزارتخانه های متعدد و استخدام اجزاء نه از نقطه نظر کار بلکه از نقطه نظر اینکه بایستی اشخاص مشغول شوند که فقط از نقطه نظر دسته بندی و وساطت مشغول شده اند سبب شده که کلیه اشخاص از کلیه اعمال مفیده کناره گرفته فقط منتظر ارتزاق از دوائر دولتی شده اند اگر دوائر ما بعد از زوم مستخدم گرفته و اعضاء و اجزای آن را از روی سابقه قبلی معین مینمودند اشخاص وقتی که ملاحظه مینمودند در اداره محل خالی نیست و یا از عهده و یا امتحان بر نمی آیند البته کار دیگری برای خود فکر میکردند فکر زراعت میکردند فکر تجارت میکردند عقب احداث معدن میرفتند و بالاخره کاری برای خودشان پیدا می نمودند نه اینکه تمام هم خود را صرف این بکنند که در ادارات دولتی مستخدم بشوند پس باید این اعضاء لایتنامی را کم نموده و زیادی آنها را بیرون کرد باید این سنخ ترتیبات اداری را منحل نمود و بر مردم گفت آقا ما در اینجا فلان کار را داریم باید به بینیم که میتواند از عهده انجام آن کار

برای ما مستخدمین را از نقطه نظر لیاقت انتخاب می کنیم ما باید تمام وساطت پیشه ها بگوئیم و وساطت نکنیم برای اینکه استثناء در کار نیست (چون اگر یک قانون اداری را استثناء کنند کار پیش نمیرود) آنوقت من که یک نفر از وساطت کنندگان هستم وقتی به بینم وساطت دیگری پذیرفته نمیشود دیگر وساطت نمی کنم رنجیده هم نمیشوم و از دست آن کسانی هم که میخواهند وساطت آنها را بکنم خلاص میشوم بالاخره این اصول از قانون اداری باید محو شود یکی نظارت و کنترل در عایدات و مغارج مالیه در لایحه ایران است مالیه این مملکت درست مثل یک اسطخری شده که چداول متعدده از اطراف رو باین اسطخری جاری است و هر چه در این اسطخری آب می آید بواسطه شبکها وزیر آب هائیکه دارد فرو میرود و ابداً این اسطخری مرطوب هم نمماند باز ما چداول تازه ایجاد کرده قناتهای جدید از اطراف تهیه میکنیم بعضی اینکه آب آنها باین اسطخری رسیده فوراً بواسطه همان زیرابهای بزرگ تمام فرو میرود و چیزی باقی نمیماند پس باید اول زیرابها را گرفت یعنی نظارت در عایدات و مغارج کرد بعد تهیه عایدی نمود گاهی شنیده میشود که مالیات وصول نشده خیر اینطور نیست توده مالیات بنده ایران همیشه پنج مقابل ده مقابل آنچه که در کتابچه های دولتی ثبت است میدهند اما کجا فرو میرود معلوم نیست در تمام این مدتیکه اینجا بوده اید از اول دوره مشروطیت تا بحال آید اید یک نظارت و کنترل حقیقی در مالیه ایران دائر بشود کجا دیدید و شنیدید اداره های تقشیر بطول و عرض هم در دوائر مالیه تشکیل شده است مقتش های سیار متصل در گردش است باین حال آیا هیچ دیده و شنیده اید که بگویند فلان دزد را گرفته و فلان سارق را مجازات کرده اند پس بعقیده بنده باید یک نظارت جدی بر عایدات مملکت نمود و سعی کرد قانون نوشته اشخاصی معین کرد تا اینکه نظارت بمعنی حقیقی خودش اجراء شود دیوان محاسبات دوره دوم یک قسمت از این کار را تکفل می کردند بدبختانه قانون دیوان محاسبات نوشته شد ولی هیچ اثری از او نماند باید دیوان محاسبات ایجاد کرد و آن قانونی را که مدتها هم نمایندگان ملت در تشکیل آن قانون صرف شده تعقیب نمود یکی از جمله کارهائیکه مافوق العاده باید علاقه مند باو باشیم رسیدگی باعمال امنای مالیه ولایات است هیچ شاهد بینه برای عملیات آنها لازم نیست بهترین بینه که میتوان در موقع محاکمه با آنها گفت وضعیت قبل از استخدام و بعد از استخدام مدت قلیلشان است باید وضعیت و ثروت بعد از همین مدت قلیل استخدام آنها را مقایسه کنند و بگویند اینها از کجا آمده اگر این مسئله معین شد تمام ترتیبات واضح می شود گفتیم من وقتی دود را دیدم می گویم آتش است و او را متهم میکنم تا بنحاصکه تبرئه شود پس باید آنها را محاکمه کرد اگر تبرئه شدند خدمات خود را نشان دادند باید آنها را تشویق کرد والا مجازاتشان نمود اینها ثروت ملت است که نزدیک عهده معدودی جمع شده باید مصادره کرد ضبط نمود بمصرف خود ملت رسانید و در آن حین وقتی که ثابت شد دست خیانت بسوی بیت المال دراز کرده اند باید آنها را باشد درجه مجازات نمود این مجازات باعث یک ترس در عیبی می شود که بواسطه آن دیگری

نمی تواند دست خیانت به بیت المال دراز کند کم کم برای همین طرز یک ملکاتی در مستخدمین تولید میشود که آنها را با مانت سوق میدهد یکی دیگر از جمله چیزهایی که جزء اصلاحات لازمه و وظایف حقیقه است مقاومت در مقابل هراس تقراض و مالیاتی است قبل از تعدیل جمع و خرج ماهمیشه در مقابل استقراض و در مقابل پیشنهادهای با احتیاج تهدید میشویم اگر ما این دو اصل را مسلم کردیم که باید استقراض را تصویب بکنیم و هر کس بدون اجازه مجلس شورای ملی قرض کرد خودش مسئول اداره آن قرض باشد و در ضمن هم گفتیم هیچ مالیاتی را تصویب نمی کنیم یا بودجه را نیاورند مجبوراً خواهند آورد و ما موفق خواهیم شد که یک روز هم در عمر خودمان بودجه و تعدیل آنرا به بینیم.

رئیس - اگر میل دارید بقیه فرمایشاتتان بماند برای جلسه دیگر.

حاج آقا - هر طور بفرمائید بنده اطاعت میکنم.

رئیس - بقیه نطق آقای حاج آقا چون ظهر است می ماند برای جلسه دیگر.

حاج آقا - چون وقت گذشته است بقیه هریض خود را در جلسه آتیه بعرض آقایان نمایندگان محترم میرسانم.

رئیس - اسامی شش نفر از آقایان برای اینکه خطابه را تقدیم حضور مبارک اعلیحضرت همایونی نمایند استقراع میشود آقای سهام السلطان شروع باستقراع نمودند و آقایان ذیل بحکم قرعه معین شدند.

آقای وقار الملک - آقای آقا میرزا محمد نجات - آقای محمد هاشم میرزا - آقای میرزا ابراهیم خان - ملک آرائی - آقای شیخ الاسلام نماینده ملایر آقای آقا سید کاظم یزدی

رئیس - جلسه البته پس فردا سه ساعت ساعت قبل از ظهر خواهد بود و دستور آن از قرار است که هر س می کنم اولاً بقیه نطق آقای حاج آقا ثانیاً - اعتبارنامه های آقایان شیخ الاسلام اصفهانی و صدرائی و سدید الملک

ثالثاً - انتخاب کمیسیون ما در خارج از این قرار کمیسیون خارجه شش نفر کمیسیون داخله ۱۲ نفر کمیسیون نظام شش نفر کمیسیون عدلیه شش نفر کمیسیون قوانین مالیه دوازده نفر کمیسیون معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه هشت نفر کمیسیون پست و تلگراف و فواید عامه و فلاح و تجارت شش نفر و چهار کمیسیون دیگر هم در خارج توسط شعبات تشکیل خواهد شد که کمیسیون عریض و مرخصی و کمیسیون بودجه خواهد بود.

قائدین - اجازه میفرمائید.

رئیس - بفرمائید.

قائدین - نظر بعلاقه که هم-وم نمایندگان حاضره بانتهای آذربایجان دارند و بطور خصوصی مذاکره شده که بعد از رسمیت مجلس کمیسیون تحقیق انتخابات تشکیل شود و رسیدگی بانتهای آذربایجان بنمایند بنابراین بنده پیشنهاد می کنم که جزء دستور مجلس آتیه بشود (جمعی تصدیق نمودند)

رئیس - بنده می خواستم جزء دستور جلسه دیگر بگذارم که در مجلس علنی انتخاب شود حالا

می فرمائید با سایر کمیسیون ها در خارج انتخاب شود.

قائدین - خیر در مجلس انتخاب بشود بهتر است.

رئیس - پس جزء دستور جلسه آتیه خواهد بود و در جلسه علنی انتخاب خواهد شد سایر کمیسیونها در خارج تعیین میشود (مجلس تقریباً نیم ساعت بعد از ظهر خاتمه یافت.)

جلسه ۲۲

صورت مشروح مجلس یوم پنجشنبه بیست و هفتم شهر ذی حجه الحرام ۱۳۳۹ مطابق نهم برج سنبله ۱۳۰۰

مجلس یکساعت و نیم قبل از ظهر در تحت ریاست آقای مؤتمن الملک تشکیل گردید.

صورت مجلس یوم سه شنبه بیست و پنجم ذی حجه را آقای آصف الممالک قرائت نمودند.

رئیس - نسبت بصورت مجلس اعتراضی نیست؟ اظهاری نشده صورت مجلس تصویب گردید دستور امروز بقیه نطق آقای حاج آقا رسیدگی باعتبارنامه های آقایان شیخ الاسلام و مؤید الملک و صدرائی انتخاب کمیسیونها از خارج ولی از اعتبارنامهها فقط یک فقره حاضر است و اعتبارنامه شیخ الاسلام و مؤید الملک هنوز حاضر نیست گمان میکنم شعبات بکفوری در رسیدگی باعتبارنامهها کوتاهی می کنند آقای شیخ الاسلام تقریباً چهل روز است در اینجا معطل مانده اند. باعتبارنامه های سایر نمایندگان که از اصفهان انتخاب شده اند رسیدگی شده و راپورت داده شده انتخاب ایشان هم از اصفهان بوده علنی ندارد که تأخیر بیفتد خواهش میکنم که شعبه پنجم برای جلسه آتیه راپورت ایشانرا حاضر نمایند که در آن خصوص رأی گرفته شود.

محمد هاشم میرزا - چون بنده عضو شعبه پنجم هستم عرض میکنم بواسطه ناخوشی شاهزاده نصرالدوله وغائب بودن آقای قوام الدوله و چندی از اعضاء شعبه و خروج مشیر معظم اکثریت حاصل نشده والا کوتاهی از طرف شعبه نشده.

رئیس - چند نفر حاضر نیستند؟

محمد هاشم میرزا - آقای عمید السلطنه آقای قوام الدوله نبودند. مشیر معظم هم که خارج شده است.

رئیس - عده اعضاء شعبه سیزده نفر است؟

محمد هاشم میرزا - خیر دوازده نفر.

رئیس - سه یا چهار نفر هم که نباشند باز هشت نفر باقی است و عده کافی برای رأی دادن هفت نفر است.

محمد هاشم میرزا - بلی، عرض میکنم که در این دوسه جلسه اخیر بعضی از آقایان حاضر نشدند باینجهت تأخیر شد.

رئیس - باید حاضر شوند بیجهت که یک شخص را نمیشود معطل کرد.

حاج شیخ اسدالله - اگر چه آقای رئیس شرحی راجع به عدم تشکیل شعبه فرمودند و همچنین شاهزاده محمد هاشم میرزا به عدم حضور بعضی از آقایان اظهار نمودند ولی باید آقایان تصدیق بفرمائید